

CALITATEA SERVICIILOR DIN EDUCAȚIA TIMPURIE DIN PERSPECTIVA PERSONALULUI ȘI A PĂRINȚILOR

*Daniela Mihaela FLORESCU, cadru asociat dr.,
Facultatea de Psihologie și Științele Educației,
Universitatea Transilvania Brașov, România*

Summary. *The article presents the result of a study in the context of monitoring the measures in the Strategy on reducing early school leaving in Romania (2019) on assessing the quality of care and early education services for children from birth to 3 years. It highlights the perceived perspective on the nurseries services offered by staff and parents, the needs/difficulties and priorities identified by the management of early education institutions, staff and parents – as indirect beneficiaries.*

Keywords: *the quality of care and education services, early education, perspectives of staff and indirect beneficiaries, professional training of nursery staff.*

Articolul este bazat pe un studiu realizat în contextul monitorizării măsurilor din Strategia privind reducerea Părăsirii Timpurii a Școlii în România și prezintă „rezultatele privind evaluarea cadrului de îngrijire și educație timpurie a copilului; implicarea familiei (cu copii 0-3 ani); calificarea, formarea și menținerea personalului de îngrijire și educație timpurie.” (din Strategia privind reducerea Părăsirii Timpurii a Școlii în România, p. 8).

S-a optat pentru cercetarea asupra creșelor, pentru că nevoia de a asigura servicii de educație timpurie a devenit în ultimii ani o problemă de dezbateră publică și o temă importantă pentru comunitatea științifică.

Centrarea pe serviciile oferite de creșe a fost determinată de aspecte precum: Curriculumul de formare inițială a practicianului pentru educație timpurie pentru segmentul antepreșcolar trebuie să se coreleze cu Reperele fundamentale în învățarea și dezvoltarea timpurie (mai ales cu principiile orientative referitoare la conținutul și implementarea acestor repere); cu Standardele de calitate (referință) pentru nivelul antepreșcolar; curriculumul pentru educație timpurie; cu HG 1252/2012 privind organizarea și funcționarea creșelor; modele și practici internaționale de formare inițială în domeniul educației timpurii ș.a.

Este imperios necesară o restructurarea întregului domeniu al educației antepreșcolare, pe baza unei strategii monitorizate consecvent, în care să se înscrie și formarea inițială a educatorului-puericultor, unul dintre aspectele cele mai vulnerabile ale actualului program de reformă pentru educația timpurie, corelarea RFÎDT a copilului cu Standarde profesionale naționale pentru cadrele didactice din instituțiile de educație timpurie după modelul altor țări europene (ex. Republica Moldova).

Autoritățile publice locale au nevoie de finanțare pentru a construi, reabilita și pune la dispoziție infrastructura necesară – clădiri și echipamente.

Problemele importante de organizare a creșelor în țara noastră sunt: lipsa de unitate de la un județ la altul și a posibilității de evoluție în carieră a personalului cu atribuții educative, legislația neactualizată, neadaptată modelului integrat care se încearcă a se pune în practică. În

unele județe creșele sunt în subordinea ISJ (dar cu contabilitate separată, cu administrare separată, cu decalaje și diferențe salariale între personalul din creșă și cel din grădiniță, deși posturile/ funcțiile, studiile sunt identice) - Sibiu, Harghita; în alte județe sunt organizate ca serviciu de sine stătător în cadrul Primăriei (în cele mai multe județe) sau în cadrul DGASPC (pornind de la latura socială a creșei).

În cazul creșelor de stat, predomină serviciile de tip medical - „*Modelul medical*” promovată este vizibil atât în programul creșei (trierea copiilor la intrarea în unitate), în vestimentația personalului (halate albe sau bleu), cât și în aranjarea sălilor în care copiii dorm, respectiv mănâncă.” [4, p. 120], dar părinții fac apel la creșe ca furnizori de servicii sociale, ca alternativă de îngrijire și supraveghere a copiilor adecvată programului de lucru al părinților și resurselor financiare ale acestora.

România este una dintre cele cinci țări ale UE (alături de Belgia, Franța, Marea Britanie-Scoția și Ungaria) cu un sistem de educație timpurie fragmentat pe două niveluri (antepreșcolar și preșcolar) care implementează măsuri pentru facilitarea tranziției între creșă (0-3 ani), grădiniță (3-6 ani) și școală.

Cele mai importante progrese făcute în reorganizarea educației timpurii le reprezintă revizuirea *Metodologiei de organizare și funcționare a creșelor și a altor servicii de educație timpurie antepreșcolară și a Curriculum-ului pentru educație timpurie (copii de la naștere la 6 ani)*.

Legea Educației Naționale reglementează învățământul antepreșcolar, ceea ce implică nevoia de a adapta sistemul la noile cerințe legate de: curriculum unitar, revizuirea de standarde de dezvoltare RFÎDTC (din 2010), elaborarea de cost standard și de standard de calitate pentru antepreșcolar, înregistrarea în SIIIR (sistem informatic) a copiilor înmatriculați și pe segmentul de vârstă 0-3 ani, asigurarea formării inițiale și continue a personalului didactic și de îngrijire, precum și a educației parentale.

Această cercetare urmărește înțelegerea nevoilor personalului din creșe și colectarea unor date și informații relevante, mai ales cu privire la implementarea unor măsuri de stimulare a educației timpurii, segmentul antepreșcolar. Datele și informațiile sunt colectate din 20 de creșe selectate aleatoriu la nivel național. Studiul a fost realizat cu sprijinul Băncii Mondiale, informațiile consolidate fiind reflectate în raportul anual de monitorizare a Strategiei PTȘ de către Minister.

Abordarea metodologică a fost de tip calitativ, s-au utilizat interviuri cu directori creșă, focus grupuri cu toate categoriile de personal din creșe, focus grupuri cu părinți pentru a explora percepțiile și opiniile subiecților față de serviciile oferite în creșe, atât ca beneficiari, cât și ca decidenți. Au fost realizate interviuri (semistructurate) pentru a colecta date care să reflecte cu fidelitate opiniile și comentariile beneficiarilor.

S-au urmărit:

- percepțiile pe care managerii creșelor le au față de nevoile identificate, cadrul legislativ și calitatea (și varietatea) serviciilor furnizate de creșe;
- articularea relațiilor echipa managerială și personalul din creșe;
- profilul de pregătire al personalului creșei;
- tipurile și calitatea interacțiunilor din creșe (personal, părinți, copii).

Managerii/Directorii de creșe. Managementul în creșe este centralizat pentru mai multe creșe sau pentru toate creșele dintr-o localitate prestat de către un medic (așadar asigurat numai

pe latura de îngrijire și eventual nutriție) care coordonează asistenți șefi pentru fiecare creșă. Laturii educaționale i se acordă o atenție minimă, iar pregătirea managerială a șefilor de creșă este cvasinexistentă.

Între cei doi piloni ai educației timpurii se practică un management neunitar asigurat de personal diferit ca formare profesională și orientare managerială, accentul punându-se la creșă și grădiniță pe pârghii manageriale diferite.

Între obiectivele care se regăsesc în strategia majorității managerilor de creșe evidențiem în ordinea descrescătoare a procentelor întrunite: Personal insuficient numeric (Număr optim de educatori puericultori calificați, educator asistent, îngrijitoare suficiente la grupe) - 31,81%; servicii de calitate (Dezvoltarea bazei materiale, Asigurarea unui mediu sigur, Implicarea părinților în activitatea creșei) - 25,50%, Formare personal - 23,60% (cu referire în mare parte tot la personal: Personal de calitate, Modificarea salarizării personalului creșei și elaborarea unei grile unitare pentru personalul de îngrijire și educație pentru cele două segmente ale educației timpurii, Asigurarea unei echipe interdisciplinare, Formarea continuă a personalului didactic), procentul nu este concordant cu frecvența apariției în răspunsurile directorilor de creșă și grădiniță problema personalului și a formării acestuia, deoarece această frecvență este foarte mare. Un alt obiectiv al directorilor de creșe, centre pentru antepreșcolari este cel privind Comunicarea calitativă cu părinții - 19,09% (Implicarea părinților în activitatea creșei, Creșterea participării părinților în activitățile creșei), Implicarea societății civile este unul dintre obiectivele directorilor, Dezvoltarea bazei materiale este un alt obiectiv care întrunește 39,72%; Cooperare între instituțiile implicate în educația copiilor mici de până la 6 ani dacă nu putem încă vorbi despre integrarea serviciilor pentru educația timpurie.

De asemenea aceștia semnalează „o serie de probleme asociate cadrului legislativ: Cheltuielile pentru creșe (infrastructură, salarii etc.) sunt suportate de bugetul local, ceea ce face foarte dificilă, asigurarea serviciilor de educație timpurie în mediul rural.

Directorii creșelor, fiind în mare parte asistenți medicali sunt de acord că ar trebui reconsiderată tripla subordonare a acestor instituții (în cele mai multe dintre județe, pentru că nu în toate județele au aceeași subordonare), dar sunt mulțumiți că finanțarea este asigurată de Consiliile locale.

Directorii de creșe subliniază o serie de dificultăți cu care se confruntă: Personal (de toate categoriile) insuficient este o problemă pe care o identifică 58,18% dintre directori; lipsa personalului de educație este văzută ca o dificultate de către 56,36%; spații insuficiente în raport cu cererea de locuri în aceste instituții este de 43,64%; numărul mare de solicitări la înscriere peste locurile disponibile 44,00%; lipsa sprijinului financiar 41,82%.

Lipsa de investiții, funcționarea eficientă a echipei pluridisciplinare (medic, asistent, nutriționist, psiholog și educator), lipsa cursurilor de formare, relația uneori dificilă cu părinții în situații speciale privind comportamentul copiilor sunt alte câteva dificultăți ale conducătorilor de creșe, care în mare parte, spre deosebire de directorii de grădinițe nu au formare managerială de niciun fel.

Așa cum reiese și din cercetări anterioare „în cele mai multe creșe, managerii au accentuat alegerea în cunoștință „de cauză a părinților: nu se compară creșa cu bona sau bunica. Alegerea părinților ține de trei factori: 1) calitatea (presupus „mai bună a serviciilor specializate, controlate instituțional, spre deosebire de serviciile bonei; 2) resursele financiare pe care familia

le poate aloca; 3) conștientizarea faptului că la această vârstă socializarea copilului este foarte importantă.” [4, p. 119].

Directorii de creșe apreciază importanța unor tipuri de intervenții la nivelul creșei redată în figura 1.

Se remarcă necesitatea:

- Creării unui sistem managerial integrat pentru educația timpurie care să ofere coerență în conducerea „centrelor de educație timpurie”, asigurând satisfacerea tuturor nevoilor identificate la copiii între 0-6 ani;
- Formarea inițială integrată a managerilor pentru educație timpurie pentru a avea competențe deopotrivă pentru gestionarea componentei educaționale, de îngrijire, nutriție și a tuturor domeniilor funcționale: Capacitate instituțională, eficacitate managerială, managementul calității serviciilor integrate de ET.

Personalul. Conform legislației în vigoare, personalul este format din cadre medicale în cele mai multe cazuri: asistente medicale, cu pregătire medie de specialitate.

Personalul nu e familiarizat cu curriculum pentru educație timpurie- „asistentele medicale și îngrijitoarele preiau din practicile educaționale de la grădiniță, dar evidențiază lipsa unei pregătiri de specialitate pentru stimularea dezvoltării psihice a copiilor, cât și lipsa unor aptitudini pentru cântat, dansat” etc. [4, p. 124].

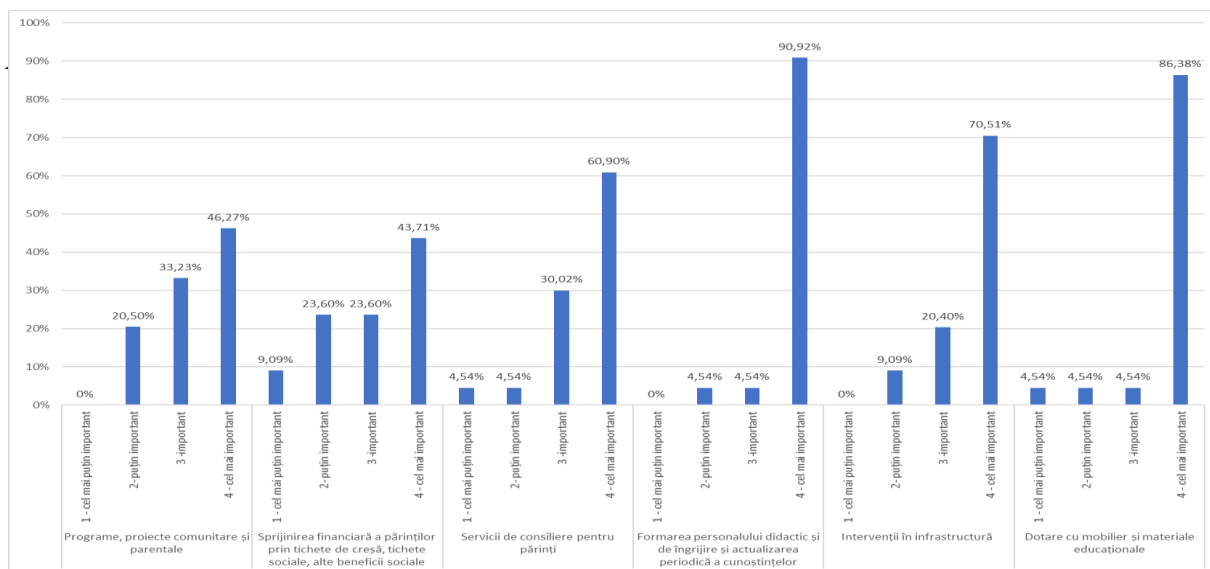


Figura 1. Aprecierea directorilor de creșă privind tipuri de intervenție la nivelul acestora.

La această dată există trei mari categorii de personal în creșe:

- personalul administrativ, care, în cazul unor servicii publice locale mari au în componența: - director, contabil șef, inspectori de specialitate, referenți, muncitori calificați, magazioneri/administratori, muncitori necalificați, care conform Legii - cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice, cu modificările și completările ulterioare, sunt plătiți pe Anexa nr. VIII - Familia Ocupațională de Funcții Bugetare „Administrație” și a căror salarii sunt stabilite prin hotărâre de Consiliu Local;

- b. personal nedidactic: coordonator personal de specialitate, educator puericultor, instructor de educație, psihopedagog, psiholog, medic, asistent medical, îngrijitoare copii, femeie de serviciu, spălătoreasă, care conform Legii - cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice, cu modificările și completările ulterioare, sunt plătiți pe Anexa nr. II - Familia Ocupațională de Funcții Bugetare „Sănătate și Asistență socială”, și a căror salarizare se stabilesc pe baza anexelor de la a4, b4, c4 și c3, conform grilelor și coeficienților stabiliți pentru anul 2022, cu creșterile anuale programate.
- c. personalul didactic, care este constituit din educatorul puericultor, conform H.G. nr.1252/2012, dar care se regăsește pe Anexa nr. II - Sănătate și asistență socială întregul personal al creșelor sau serviciilor publice de creșe, este plătit din contul de asistență socială 68.11, conform Anexei nr.1 din Ordinul M.F.P. nr.1954/2005 pentru aprobarea Clasificației indicatorilor privind finanțele publice, prin care s-a aprobat, începând cu anul 2006, Clasificația bugetară, care prevede creșele în cap. 68, subcap. 00, paragraf 11.

Indiferent de forma de subordonare pe care o au unitățile de creșe din România, plata cheltuielilor de investiții, întreținere, funcționare și cheltuielile de personal, sunt susținute de către consiliile locale din bugetul local, în baza legii bugetului de stat (conform art. 5, alin.(4) lit. e) și Anexei nr.10 din Legea nr.5/2020 a bugetului de stat pe anul 2020) sau diferit de la un județ la altul.

Personalul din creșe în proporție de 95% identifică formarea profesională ca nevoie, iar 40% spun ca au nevoie de actualizarea periodică, dar constantă a pregătirii, cunoștințelor. Cursurile de formare pe educație reprezintă numai 18%, iar pe igienă 82%.

Numai 23% din personal consideră că formările la care participă sunt utile și interesante. Personalul creșei nr. 3 din Piatra Neamț identifică „Nevoie mai mare de actualizare a cunoștințelor, decât de informații noi”, „Nevoia de formare, adaptare la nou, nevoie de cursuri de puericultură” (Creșa Traian, Vâlcea).

Personalul din creșe apreciază competențele dobândite în formările parcurse având un „caracter preponderent teoretic”, „utile”, dar mai mult pe partea de îngrijire.

Între domeniile pe care ar dori să fie format personalul: „Nu sunt întrebate de nevoile de formare”, „Cursuri de tehnici de observare și cunoaștere a copilului” (Serviciu în cadrul consiliului local D.A.S. Alexandria – Creșa „PECO”), „Informații legate de educația timpurie, sănătate, dezvoltare cognitivă, dezvoltare emoțională, curs de prim ajutor” (Centrul de îngrijire OMIDE, sector 3 București), „Nevoie de cursuri de ordin practic, de cursuri se ocupă DGASMB, e bine venit orice curs de specialitate, pentru că nu prea se fac” (Centrul Multifuncțional „Micii Magicieni”- sector 4 București).

Se constată:

- inexistența unui sistem structurat pentru formarea continuă a personalului existent în prezent în creșe, care este în mare parte personal medical, care, în proporție de 50%, nu a mai participat la nici un fel de program de formare continuă și în acest moment, nu stăpânește noțiunile de bază ale conceptului promovat odată cu Legea educației naționale nr.1/2011: educația timpurie;

- rute de formare inițială a cadrelor didactice din educația timpurie mult prea diversificate, fără principii unitare, necorelate cu standardele existente la nivel european, pregătirea personalului de educație din creșe reducându-se la ruta de formare învățământ liceal;

- discontinuitate și inconsecvență în ceea ce privește asigurarea finanțării de bază pentru toți beneficiarii primari ai educației (antepreșcolari, preșcolari);

- insuficienta explorare și dezvoltare a opțiunilor pentru servicii cât mai flexibile, la nivel comunitar sau în familie, în contextul în care există un număr însemnat de părinți, cu venituri reduse și care nu își pot permite înscrierea copilului într-un serviciu de educație timpurie sau în contextul în care distanțele până la acest serviciu sunt foarte mari și chiar impracticabile în anumite condiții;

- rate scăzute de cuprindere a copiilor în serviciile de educație și îngrijire timpurie (îndeosebi pentru copiii sub 3 ani) în raport cu ratele medii de cuprindere la nivel european;

- număr insuficient de cadre didactice calificate pentru a lucra cu copiii sub 3 ani și reticența autorităților publice locale privind aplicarea prevederilor HG 1252/2012 (îndeosebi privind angajarea educatorului puericultor în creșe);

- extinderea inițiativelor/programele de educație parentală care și-au dovedit eficiența în timp, precum și conceperea unui mecanism de monitorizare, evaluare și finanțare viabil, pentru asigurarea sustenabilității acestor programe; elaborarea cadrului general sau a standardului după care trebuie să se organizeze și desfășoare toate programele de educație parentală;

- recrutarea, formarea, acreditarea educatorilor parentali/instructorilor pentru părinți;

- cunoașterea și evidențierea specificului cultural, a valorilor și a diferențelor existente la nivelul fiecărei comunități în parte, prin promovarea participării ca valoare și strategie educativă;

- antrenarea membrilor comunității în luarea unor decizii privitoare la dezvoltarea serviciilor de educație timpurie, focalizate pe starea de bine a copilului;

- pregătirea continuă a resurselor umane este mai degrabă opțiunea echipei manageriale, finanțarea pentru formare este inconsistentă;

- educatoarele - puericultoare, puține la număr raportat la numărul de copii în majoritatea creșelor cuprinse în studiu au o stimă profesională scăzută și și-ar dori să lucreze la nivelul preșcolar dacă studiile le-ar permite. Opțiunea cea mai importantă este pentru evoluția în carieră, pentru accesul la susținerea gradelor didactice;

- calitatea dezvoltării profesionale a resurselor umane și frecvența participării la diverse cursuri de pregătire sunt determinate de preocuparea directoarei grădiniței/creșei de pregătirea personalului.

Remarcăm că este insuficient înțeleasă complexitatea problemei dezvoltării și educației timpurii și, implicit, nevoia de pregătire de calitate pentru practicienii din domeniu. Personalul resimte așa cum am ilustrat mai sus nevoia formării profesionale ca pe o prioritate.

„Exigențele cadrului de pregătire profesională sunt clare doar în cazul managerilor de creșe:

Managerul are nevoie să cunoască „atât management, organizare, administrație, dar este foarte important să cunoască și serviciile specifice creșei, nevoile copilului și chiar psihologiei” [4, p. 124]. Realitatea ne demonstrează că în proporție de 94,6 % directorii de creșe sunt asistente medicale fără studii de management sau doar cu formări de scurtă durată pe management medical.

Părinții. În ceea ce privește așteptările părinților, constatăm o mare disponibilitate a acestora de a discuta despre copii. Opiniile părinților reflectă că printre sarcinile personalului creșei intră menținerea relațiilor cu părinții (Un procent foarte important 50% dintre părinți identifică ca dificultate a organizării educației timpurii calitatea relației părinți-personal, urmată ca procent 23% de lipsa personalului), informarea cu privire la problemele de sănătate ale copilului și obligația de a le face educația sanitară. Expectanțele părinților sunt legate în cea mai mare parte de personalul din creșe. Afirmă că personalul este în cele mai multe cazuri răbdător, înțelegător, cu „dragoste pentru copii” (creșa PECO Alexandria); se așteaptă ca întreg personalul, indiferent de pregătire sau poziție să acorde atenție fiecărui copil, îndeosebi în vederea formării deprinderilor, să dea dovadă de flexibilitate, să sprijine acomodarea și să stimuleze socializarea copiilor. Părinții au așteptări în procente foarte apropiate ca copilul să beneficieze de educație 27.27% și îngrijire 22.72% în creșă.

Cei mai mulți dintre părinți sunt foarte mulțumiți de condițiile din creșe, o bună parte dintre ei reproșând numărul mare de copii înscriși în grupă. Pun accent deosebit pe consilierea părinților, pe colaborarea cu personalul și sunt majoritatea de acord că îngrijirea primează educației. Descrierea educației timpurii denotă o imagine nu tocmai favorabilă asupra acesteia pornind totuși de la „Benefica, necesitate” (Creșa Căsuța Veseliei nr. 6, Oradea), „un pas spre viitor” (Cluj, Creșa Scufița Roșie) „cheia succesului”, la „Insuficiența, incompetență” (Creșa nr. 4 București), „nu vorbim de educație, ci mai mult de îngrijire” (Creșa Transilvania College), „Nesatisfăcătoare” (Târgoviște).

Imposibilitatea de a satisface numărul de cereri a fost semnalată în toate creșele în care s-a realizat cercetarea. Principalele probleme cu care se confruntă educația timpurie sunt identificate de către părinți cu realism: „Lipsa materialului didactic și a jucăriilor, lipsa personalului” (Creșa Căsuța Veseliei nr.6, Oradea), „Locuri prea puține” – problemă identificată la nivelul tuturor instituțiilor, „Spațiu de joacă de afară e mic și jucăriile sunt deteriorate, probleme organizatorice”, (Creșa nr. 3, Mangalia și Creșa Transilvania College - Cluj), „lipsa personalului, nu există educator, doar personal de îngrijire” (Creșa Pașcani); lipsa personalului de educație apare din nou la creșa Traian din Râmnicu – Vâlcea - „Lipsa de personal de educație și a pătușurilor”. Părinții de la creșa nr. 5 din Iași, dar și din alte creșe detectează ca nevoie important „Să existe educație - este foarte important - socializare, integrare, să se respecte regulile grupului”.

Concluzii. La nivelul educației timpurii din România astfel cum reiese din acest studiu, dar și potrivit **Raportul intern de analiză de țară prezentat la Consiliul Europei în 2019 sunt identificate problemele și posibilele soluții:**

- Lipsa unei politici și a unei legislații coerente în domeniul educației timpurii pentru copiii cu vârste între 0 și 3 ani;
- Necesitatea organizării și funcționării sistemului de educație timpurie antepreșcolară (0-3 ani), în acord cu prevederile legale existente, dar adaptate pentru abordarea integrată a serviciilor;
- Necesitatea extinderii tematicilor de formare pe: educația incluzivă, educația outdoor, educația socio-emoțională, cercetarea educațională, profesorul reflexiv etc. și, implicit, încurajarea și stimularea cadrelor didactice în direcția microcercetării educaționale.
- Implicarea mediului economic și de business pentru a sprijini accesul și oferirea de servicii de calitate în educația timpurie;

- Propunere de OM privind aprobarea metodologiei de calcul a costului standard pentru nivelul antepreșcolar;
- Necesitatea unificării, (nivel5A/5B pt. profesorii din educația timpurie care lucrează cu copii de 0-6 ani și creșterea calității sistemului de formare continuă și inițială a personalului didactic din educația timpurie);
- Propunere de modificare în LEN nr. 1/2011 și COR pentru menționarea profesorului pentru educație timpurie, nivel 6A/6B;
- Clarificare COR privind educatorul puericultor, care se regăsește și la grupa educație și la grupa categoriilor profesionale din social/îngrijire și care a favorizat angajarea unor educatori puericultori, care nu sunt formați conform prevederilor LEN nr.1/2011, în creșe;
- Propunere de OM privind Metodologia de recunoaștere a unor competențe pentru personalul din creșe, care urmează să lucreze ca educator puericultor/profesor pentru educație timpurie, precum și pentru nominalizarea unor rute flexibile de formare pentru educatorul puericultor/profesorul pentru educație timpurie.

BIBLIOGRAFIE

1. IONESCU, M.; BOCA, C.; ULRICH, C. Repere fundamentale în învățarea și dezvoltarea timpurie a copilului de la naștere la 7 ani, Tipogr. VANEMONDE, 2008, 88 p. ISBN 978-973-1733-16-6
2. MOSS, P.; PETRIE, P. From Children's Services to Children's Spaces: public provision, children and childhood, Tipogr. London: Routledge Falmer, 2002, 212 p. ISBN 978-0415247825
3. STATIVĂ, E.; ANGHELESCU, C., Evaluarea creșelor din România, Tipogr. VANEMONDE, 2002, 114 p. ISBN 973-86502-6-7
4. ULRICH, C. Creșele din România în contextul modelului serviciilor integrate centrate pe copil, Revista de pedagogie, 10-12, 2009, pp. 115-129, ISSN: 2559 - 639X
5. WORLD BANK. Raport privind monitorizarea măsurilor din Strategia privind reducerea părăsirii timpurii a școlii în România, 2019, 87 p.